Lieta Nr. C29573411
SKC–27/2017
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
SPRIEDUMS
Rīgā 2017.gada 7.martā

Augstākā tiesa šādā sastāvā:
tiesnesis referents Intars Bisters,
tiesnese Anda Briede,
tiesnese Zane Pētersone

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar prasītāja /pers. B/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 19.februāra spriedumu civillietā /pers. B/ prasībā pret /pers. C/ par zaudējumu piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. B/ 2010.gada 6.septembrī Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesā cēlis prasību pret /pers. C/ par zaudējumu 10 233 Ls un nekustamā īpašuma nodokļa 25,99 Ls piedziņu.

Prasība pamatota ar turpmāk norādītajiem apstākļiem.

Laikā no /datums/ līdz 1996.gada 2.septembrim starp pusēm bija reģistrēta laulība. Laulības laikā 1983.gada 2.septembrī atbildētājai tika piešķirts lietošanā zemesgabals 600 m^2 platībā (dārza iecirknis Nr. /numurs/) dārzkopības biedrības „/Nosaukums A/" teritorijā (/adrese A/). Atbildētājai 1989.gadā piešķirta apbūves tiesība dārza mājas celtniecībai. Šajā laikā laulība pastāvēja tikai formāli, jo puses neveda kopīgu saimniecību.

Zemesgabalu, veicot labiekārtošanas darbus, apsaimniekoja tikai prasītājs. Šī iemesla dēļ atbildētāja 1990.gada 3.augustā parakstījusi apliecinājumu, ka ir saņēmusi no prasītāja 1000 rubļus apmaiņā pret to, ka nepretendēs uz zemesgabalu un tā sakarā necels nekādus iebildumus pret prasītāju.

Uzskatot, ka zemesgabalu no atbildētājas izpircis par 1000 rubļiem, prasītājs 1995.gadā uzsācis būvdarbus. 20 gadu laikā uz zemesgabala uzcēlis vasarnīcu un saimniecības ēku.

Ņemot vērā, ka mantiskās attiecības starp pusēm bija atrunātas, bet zemesgabala lietošana bija noformēta uz atbildētājas vārda, /datums/ atbildētāja izdeva pilnvaru prasītājam nekustamā īpašuma nostiprināšanai zemesgrāmatā.

Līdz 2010.gadam starp pusēm nepastāvēja domstarpības par prasītāja tiesībām lietot īpašumu. Viņš regulāri tur uzturējās, apsaimniekoja un labiekārtoja to, paredzot, ka pēc viņa īpašumu mantos kopīgā meita. 2010.gadā atbildētāja paziņojusi, ka materiālā stāvokļa dēļ vēlas īpašumu pārdot. /Nosaukums B/ zemesgrāmatas nodalījumā Nr. /nodalījuma numurs A/ atbildētāja reģistrēta kā nekustamā īpašuma īpašniece, kurai ir šādas tiesības. Tomēr atbildētāja pārkāpusi vienošanos, kas noslēgta 1990.gadā. Prasītājs nevar lūgt neko citu kā 20 gadu laikā izdarīto ieguldījumu, kas palielinājis īpašuma vērtību, atlīdzināšanu.

Ievērojot faktu, ka būvniecības un zemesgabala labiekārtošanas darbus prasītājs veicis pats saviem spēkiem un 20 gadu laikā nav iespējams saglabāt izdevumus apliecinošus dokumentus, nodarītos zaudējumus novērtē nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības apmērā. Saskaņā ar Valsts zemes dienesta Kadastra izziņu, zemesgabala kadastrālā vērtība ir 1930 Ls, vasarnīcas vērtība ir 7704 Ls un saimniecības ēkas vērtība ir 599 Ls.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1770., 1771. un 1779.pantu.

[2] Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 22.maija spriedumu prasība apmierināta daļēji, piedzenot no /pers. C/ par labu /pers. B/ nekustamā īpašuma nodokli 25,99 Ls. Prasība daļā par zaudējumu 10 233 Ls piedziņu noraidīta.

Spriedums pamatots ar tālāk norādītiem argumentiem.

[2.1] Starp pusēm nepastāv strīds par šādiem lietas faktiskajiem apstākļiem:

1) puses /datums/ noslēgušas laulību, kas šķirta 1996.gada 2.septembrī, nelemjot par laulāto kopīgās mantas sadali;

2) /pers. C/ 1983.gada 2.septembrī piešķirts dārza iecirknis ar tiesībām uzbūvēt dārza māju saskaņā ar projektu;

3) zeme pastāvīgā lietošanā atbildētājai piešķirta ar /Nosaukums B/ 1992.gada 21.augusta lēmumu;

4) /pers. C/ īpašuma tiesības uz zemes gabalu, dārza mājas jaunbūvi un palīgēkas jaunbūvi zemesgrāmatā nostiprinātas /datums/.

[2.2] Lietas izskatīšanā nav nozīmes /pers. C/ 1990.gada 3.augustā parakstītajam dokumentam par 1000 rubļu saņemšanu no prasītāja un nav nozīmes, vai šī nauda ir atdota, jo prasība nav celta nedz par aizdevuma piedziņu, nedz laulāto kopmantas sadali, nedz arī par īpašuma tiesību atzīšanu uz daļu no laulāto kopmantas vai šādas daļas izmaksāšanu naudā.

[2.3] Prasītājs nav apstrīdējis atbildētājas īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu, kas sastāv no zemesgabala un uz tā esošajām būvēm. Ar atbildētājas /datums/ izsniegto pilnvaru prasītājam apstiprinās, ka prasītājs zināja par tiesību nostiprināšanu, turklāt prasītājs kā atbildētājas pilnvarnieks uzņēmās īpašumu nostiprināt zemesgrāmatā uz atbildētājas vārda. Tiesa atzinusi par nepamatotu prasītāja paskaidrojumu, ka atbildētāja īpašuma tiesības būtu nostiprinājusi krāpnieciskā ceļā.

[2.4] Izvērtējot prasību par zaudējumu piedziņu, tiesa atzīst, ka prasītājs nav pierādījis zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumus, proti: 1) atbildētājas neattaisnojamu darbību; 2) zaudējumu esību; 3) cēlonisko sakaru starp zaudējumiem un atbildētājas neatļauto darbību.

Ar paša prasītāja rīcību pēc laulības šķiršanas, rīkojoties kā atbildētājas pilnvarniekam saskaņā ar 1998.gada pilnvaru, pierādīts ir fakts, ka viņš zināja un neiebilda, ka īpašuma tiesības uz laulības laikā iegūto zemesgabalu tiek nostiprinātas atbildētājai. Tas izslēdz atbildētājas neatļautu darbību konstatēšanu. Apstāklis, ka atbildētāja pēc laulības šķiršanas nav iebildusi zemesgabala lietošanai un tā apbūvei, nepierāda neatļautu darbību no viņas puses, jo saskaņā ar paša prasītāja paskaidrojumiem tiesā būvdarbus viņš veica labprātīgi, jo uzskatījis to par savu īpašumu.

Kā zaudējumu apmēru pamatojošu dokumentu prasītājs iesniedzis aprēķinu par naudas un laika (darba) resursiem, kas 20 gadu laikā ieguldīti īpašumā. Norādot uz kopējo zaudējumu apmēru 79 704 Ls, dokumentus (kvītis, čeki) prasītājs iesniedzis tikai par dažām pozīcijām. Nespējot pierādīt precīzu ieguldījumu apmēru, prasītājs tos saistījis ar īpašuma kadastrālo vērtību, taču arī tā pati par sevi nevar kalpot par zaudējumu apmēra noteikšanas kritēriju.

[3] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītāja apelācijas sūdzību prasības noraidītajā daļā, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2014.gada 19.februāra spriedumu prasību noraidījusi.

Spriedums pamatots ar šādiem argumentiem.

[3.1] Ievērojot to, ka pirmās instances tiesas sprieduma pamatojums ir pareizs, apelācijas instances tiesa saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu *(ja tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākas instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākas instances tiesas sprieduma motivācijai. Šādā gadījumā šā likuma 193.panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus motīvu daļā var nenorādīt)* tam pievienojas un neatkārto spriedumā ietvertos argumentus.

[3.2] Kā nepamatots noraidāms apelācijas sūdzības apsvērums, ka prasītājam tiesības uz zaudējumu atlīdzību radušās, jo atbildētāja pārkāpusi pušu 1990.gada 3.augustā panākto vienošanos.

Pušu rīcība, izsniedzot pilnvaru prasītājam visu jautājumu kārtošanai, kas nepieciešami atbildētājas īpašuma tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā, vērtējama kā tāda, kuras rezultātā puses atkāpušās no 1990.gada 3.augusta vienošanās. Apstāklis, ka prasītājs veicis būvdarbus īpašumā, kas saskaņā ar ierakstiem zemesgrāmatā pieder atbildētājai, un pēdējā pret to nav iebildusi, neļauj konstatēt tādus faktiskos apstākļus, kas būtu par pamatu Civillikuma 1770., 1775. un 1779.pantā norādīto tiesisko seku piemērošanai.

[4] Kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 19.februāra spriedumu, pārsūdzot to pilnā apmērā, iesniedzis /pers. B/.

Kasācijas sūdzībā norādīts turpmāk minētais.

[4.1] Tiesas kolēģija pārkāpusi Civilprocesa likuma 97.panta pirmās un trešās daļas prasības, kas attiecas uz pierādījumu novērtēšanu. Pierādījumi lietā nav novērtēti nedz vispusīgi un objektīvi (pirmā daļa), nedz arī tiesa sniegusi pamatojumu, kāpēc ticamību piešķīrusi atbildētājas paskaidrojumam (trešā daļa), ka pušu tiesisko attiecību pamatā ir 1990.gada 3.augustā izsniegts aizdevums, nevis prasītāja pozīcijai, ka šajā datumā viņš atbildētājai samaksājis 1000 rubļus, lai viņa atteiktos no turpmākām tiesībām uz zemesgabalu.

No tiesas rīcībā esošās parādzīmes teksta nepārprotami redzams, ka naudu atbildētāja saņēmusi apmaiņā pret savu apņemšanos nepretendēt uz zemesgabalu. Atbildētāja nav pierādījusi aizdevuma atmaksu, kas liecina, ka starp pusēm ar šo darījumu netika nodibinātas aizdevuma attiecības.

[4.2] Kļūda pierādījumu vērtēšanā novedusi pie tā, ka tiesa strīda izšķiršanā nav piemērojusi to tiesību normu, kura tieši regulē pušu tiesiskās attiecības.

Paļaujoties uz atbildētājas apliecinājumu nepretendēt uz īpašumu, prasītājs tā labiekārtošanā 20 gadu laikā ieguldījis savus naudas līdzekļus un laiku, uzbūvējot vasarnīcu un saimniecības ēku. Tagad, kad atbildētāja ir atkāpusies no pušu 1990.gada 3.augusta norunas un izteikusi vēlmi īpašumu pārdot, ir pamats konstatēt šādas rīcības atbilstību Civillikuma 1770.panta tiesiskajam sastāvam – neatļautai darbībai, kuras tiesiskās sekas ir zaudējumu atlīdzināšanas pienākums.

Motīvu daļa

Pārbaudījusi sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Augstākā tiesa atzīst, ka spriedums atceļams.

[5] Prasības pamatu veido apstākļi (juridiskie fakti), kas jānorāda prasības pieteikumā, bet ne tiesību norma pati par sevi. Tiesai šie juridiskie fakti jāsaista ar tiesību normas hipotēzi par strīda materiāltiesiskās attiecības esamību, grozīšanos vai izbeigšanos *(sk. Senāta 2006.gada 15.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-635)*. Kā norādījis profesors V.Bukovskis: „[..] likumu neaizrādīšana un pat nepareiza aizrādīšana neatņem prasītājam iespēju panākt taisnīgu tiesas aizsardzību, vēl vairāk tādēļ, ka *jura novit curia* – tiesai pašai jāzina likumi un jāpiemēro tie ne tikai pēc likuma burta, bet arī pēc likuma gara." *(Bukovskis V. Civīlprocesa mācību grāmata. Rīga, 1933, 305.lpp.)*

Kā izriet no prasības pieteikuma, lietā ir celta prasība par ieguldījumu atgūšanu, kurus prasītājs taisījis, izbūvējot dārza māju un palīgceltni uz zemesgabala, kas pieder atbildētājai.

Civillikuma 969.pants noteic: „Kas uzceļ pastāvīgu ēku apzināti uz svešas zemes, tas var prasīt par to atlīdzību tikai tādā mērā, kādā šī ēka ietilpst nepieciešamos izdevumos (865.p.); bet, ja ēka pieder tikai pie derīgo vai greznuma izdevumu šķiras, tad tās cēlējam ir tikai tiesība to novākt, ievērojot 867.panta trešajā daļā un 868.pantā norādīto aprobežojumu.

Ja tādā gadījumā ēkas cēlējs atrodas ar zemes īpašnieku kādā sevišķā tiesiskā attiecībā, kā lietotājs, nomnieks u. c., tad šā panta vietā piemērojami minētai tiesiskai attiecībai paredzētie noteikumi."

Kā to nodibinājusi tiesa, kas nav apstrīdēts arī kasācijas sūdzībā, prasītāja tiesības lietot zemesgabalu atbildētāja nekad nav apšaubījusi, kā arī nav cēlusi iebildumus, ka prasītājs uz zemesgabala izbūvē ēkas. Tāpat atbildētāja nav iebildusi būvju nostiprināšanai zemesgrāmatā uz viņas vārda, izdodot attiecīgu pilnvaru. Citiem vārdiem sakot, prasītāja ieguldījumu izdarīšanas pamatā ir bijis zemesgabala lietojuma piešķīrums ar tiesībām to apbūvēt.

Šādu ieguldījumu atlīdzība ir atkarīga no ēkas cēlēja un zemes īpašnieka tiesisko attiecību rakstura, kā to nosaka Civillikuma 696.panta otrā daļa, bet tiesa šo attiecību izvērtējumam nemaz nav pievērsusies. Tiesa nav skaidrojusi, uz kāda tiesiskā pamata balstās zemesgabala lietojuma piešķīrums un uz kāda tiesiskā pamata būvniecība veikta, savukārt no tā ir atkarīgs, kādas tiesību normas strīda izšķiršanā piemērojamas, lemjot par ēku celtniecībā izdarīto ieguldījumu atlīdzību.

Tas, ka prasītājs izdarītos ieguldījumus nosaucis par zaudējumiem un norādījis uz Civillikuma 1770., 1775. un 1779.pantu, nepārgroza celtās prasības priekšmetu un pamatu.

Augstākā tiesa piekrīt kasācijas sūdzībā izteiktajam apsvērumam, ka tiesa nav piemērojusi to tiesību normu, kura pušu tiesiskās attiecības regulē. Līdz ar to spriedumu nevar atzīt par pamatotu, tas ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 3.punktu, Augstākā tiesa

nosprieda:

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 19.februāra spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.
Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnesis I. Bisters

Tiesnese A. Briede

Tiesnese Z. Pētersone